

ПАНОРАМНИЙ ОГЛЯД НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

«Доповідам Національної академії наук України» – 70 років!

Перший номер академічного журналу «Доповіди Академії наук УРСР» вийшов друком у 1939 р. Поява нового часопису була пов'язана з усією історією розвитку української академічної науки та, зокрема, з її особливостями і потребами в 30-і роки минулого століття.

Цей час ознаменувався становленням найважливіших напрямів природничих, суспільних і технічних наук, виникненням нових академічних установ. Одночасно відбувалося подальше оформлення всієї структури Академії наук.

Постанова Раднаркому СРСР «Про наукові ступені та звання» (1934 р.) сприяла впорядкуванню й розвитку системи підготовки наукових кадрів. У АН УРСР було засновано докторантуру. Загальне керівництво підготовкою наукових кадрів через аспірантуру і докторантуру здійснювала Аспірантська комісія при Президії Академії наук, створена в 1938 р. Затверджене Президією АН УРСР у тому ж році Положення про інститути АН УРСР та їхні наукові ради надало деяким з них права присуджувати наукові ступені. У результаті проведених у 1939 р. виборів до Академії наук кількість дійсних її членів зросла з 28 до 61, членів-кореспондентів – з 9 до 68. Протягом 1939 р. значно зріс і кадровий склад АН УРСР. До нового складу Президії АН УРСР було обрано 11 академіків. Утретє президентом став О.О. Богомолець, віце-президентами було обрано О.В. Палладіна, А.О. Сапегіна, Б.С. Чернишова.

Наприкінці 30-х років Академія наук УРСР мала вже досить значні видавничі можливості. Виходять друком наукові журнали з різних напрямів науки, праці інститутів, монографії та збірники, а також за-

гальноакадемічні «Вісті АН УРСР». Однак нагальною ставала потреба у виданні загальноакадемічного журналу на зразок «Докладов АН ССРСР», у якому б оперативно публікували результати фундаментальних досліджень з різних галузей науки.

Питання про склад редколегії часопису було розглянуто на засіданні Президії АН УРСР 7 квітня 1939 р. Затверджено такий склад редколегії: академік Б.С. Чернишов (голова редколегії і відповідальний редактор), академіки М.Я. Калинович, І.К. Мацуревич, В.П. Поспелов, С.В. Серенсен. 10 липня 1939 р. у зв'язку зі зміною в складі Президії АН УРСР вирішено вивести із складу редколегії «Доповідей АН УРСР» академіків АН УРСР І.К. Мацуревича та С.В. Серенсена і ввести академіка АН УРСР Б.С. Лисіна й члена-кореспондента АН УРСР В.Ю. Васильєва. Ухвалили також, що журнал з 1940 р. виходитиме щомісячно обсягом 5 друкарських аркушів.

У 1939 р. побачили світ шість номерів журналу. Він виходив трьома мовами (українською, російською та однією з іноземних – англійською, німецькою, французькою).

Перший номер журналу вийшов друком наприкінці літа 1939 р. Оскільки місяць, у якому побачив світ перший номер часопису, зазвичай вважають датою заснування видання, то для «Доповідей» такою датою варто визнати серпень 1939 р. У зазначеному номері було опубліковано шість статей: «Внутрішня, вільна і зв'язана енергія» (академік В.О. Плотнікова), «Електролітичне виділення мангану з сульфатних розчинів» (З.А. Янкелевич), «Автоматичне зварювання сталевих швів» (член-кореспондент АН УРСР П.П. Буштєдт), «Енергетична грани-

ця текучості» (член-кореспондент АН УРСР Ф.П. Белянкін), «До питання про пророщування недозрілих зернівок у пшениці» (член-кореспондент АН УРСР Я.С. Модилевський і Р.А. Бейліс) та дві статті М.Д. Тарнавського з експериментальної генетики. Незважаючи на невелику кількість статей першого номера, його зміст повною мірою відображає рівень і спрямованість досліджень в Академії наук УРСР того часу: з одного боку, фундаментальні розроблення в галузі хімії, механіки та генетики, попри наступи лисенківщини, що розгорталися в радянській науці, з другого — важливі наукові проблеми, пов'язані з практикою розвитку народного господарства.

Другий і третій номери журналу вийшли за редакцією президента АН УРСР академіка О.О. Богомольця. Особливий інтерес становить третій номер, що відкривається його статтею «Про терапевтичне значення цитотоксичної стимуляції фізіологічної системи сполучної тканини». Номер повністю було сформовано зі статей співробітників Інституту гематології і переливання крові, присвячених переважно властивостям і застосуванню цитотоксичної сироватки, яка була однією з найбільш знакових інновацій Академії наук УРСР тих років.

У довоєнний період журнал опублікував багато важливих результатів досліджень з математики, фізики, хімії і хімічної технології, механіки технічних наук, геології, гідрології, біології, медицини. У ньому публікувалися відомі вчені: академіки, члени-кореспонденти, професори О.І. Бродський, П.П. Будников, М.М. Давиденков, О.М. Динник, Р.Є. Кавецький, А.І. Кіпріанов, М.В. Корноухов, О.К. Котельников, В.М. Мазель, Н.Д. Моргуліс, А.В. Огієвський, Г.В. Пфейффер, Л.Й. Рубенчик, Г.М. Савін, С.В. Серенсен, О.Н. Соколовський Г.І. Сухомел,

К.І. Татомір, Д.К. Третяков, В.П. Філатов, В.Г. Шапошников та ін.

Важлива роль у становленні журналу в передвоєнний період і його регулярно-му виході у важкі роки Великої Вітчизняної війни (не вийшло лише кілька номерів у другій половині 1941 р., з 1942 р. журнал виходив у евакуації — в Уфі) належить його першому відповідальному редактору (1939–1945) академікові Б.С. Чернишову.

У післявоєнні роки «Доповіді Академії наук Української РСР» стали справжньою трибуною і важливим інформаційним каналом академічної науки.

Значний внесок у розвиток журналу зробили його відповідальні редактори: академіки Г.В. Курдюмов (1946–1948 рр.), Ф.П. Белянкін (1948–1952 рр.), А.І. Кіпріанов (1952–1972 рр.), Ю.О. Митропольський (1972–1975 рр.), Г.С. Писаренко (1975–1978 рр.), К.М. Ситник (1978–1988 рр.), В.П. Кухар (1988–1993 рр.). З 1993 р. журнал редагує академік П.Г. Костюк.

У 1960 р. журнали Президії Академії наук УРСР «Вісник АН УРСР» і «Доповіді АН УРСР» об'єднуються в один часопис «Доповіді АН УРСР». Крім коротких повідомлень про результати фундаментальних досліджень, з 1960 по 1970 р. у журналі «Доповіді АН УРСР» друкують матеріали про наукову діяльність Академії, критичні статті, бібліографічні матеріали.

Журнал спеціально створений для оперативної публікації результатів найактуальніших досліджень з переднього краю наукового пошуку. Невеликі, але дуже змістовні статті, надруковані в «Доповідях Національної академії наук України», панорамно висвітлюють творчі надбання і проблеми в галузі фундаментальної науки.

**Валентин ОНОПРІЄНКО,
доктор філософських наук**